

ARUBA EN OVERHEIDSFINANCIËN

PROF. DR. R.H.J.M. GRADUS

VOORZITTER CAft

PRESENTATIE GENOOTSCHAP NEDERLAND-ARUBA

1 SEPTEMBER 2020

INHOUD LEZING

- I. Aruba: Op weg pre-COVID
- II. Economie en overheidsfinanciën vanaf 2000
- III. Financieel Toezicht en COVID-crisis
- IV. Perspectief van houdbare overheidsfinanciën

ONDERDEEL 1

Aruba: Op weg pre-COVID

ARUBA: UITGANGSPOSITIE PRE-COVID

- BBP per hoofd: \$ 29.500 (2019)
- Werkloosheid: 5,2% (2019)
- Toerisme: stijging 3,2% (2019)
- Veiligheid
- Koninkrijk

ONDERDEEL 2

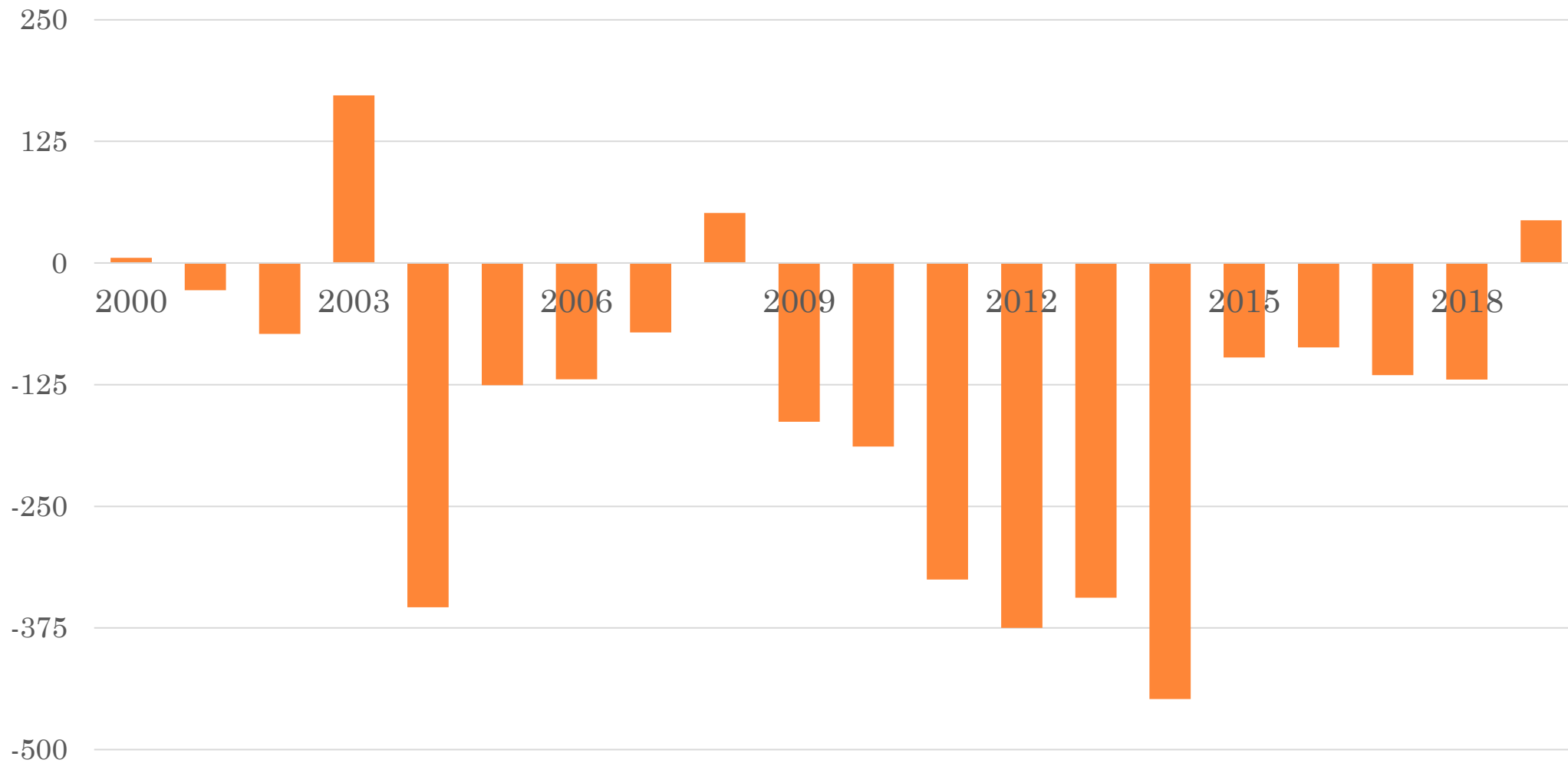
Economie en Overheidsfinanciën vanaf 2000

REËLE ECONOMISCHE GROEI (% BBP): STERK VOLATIEL

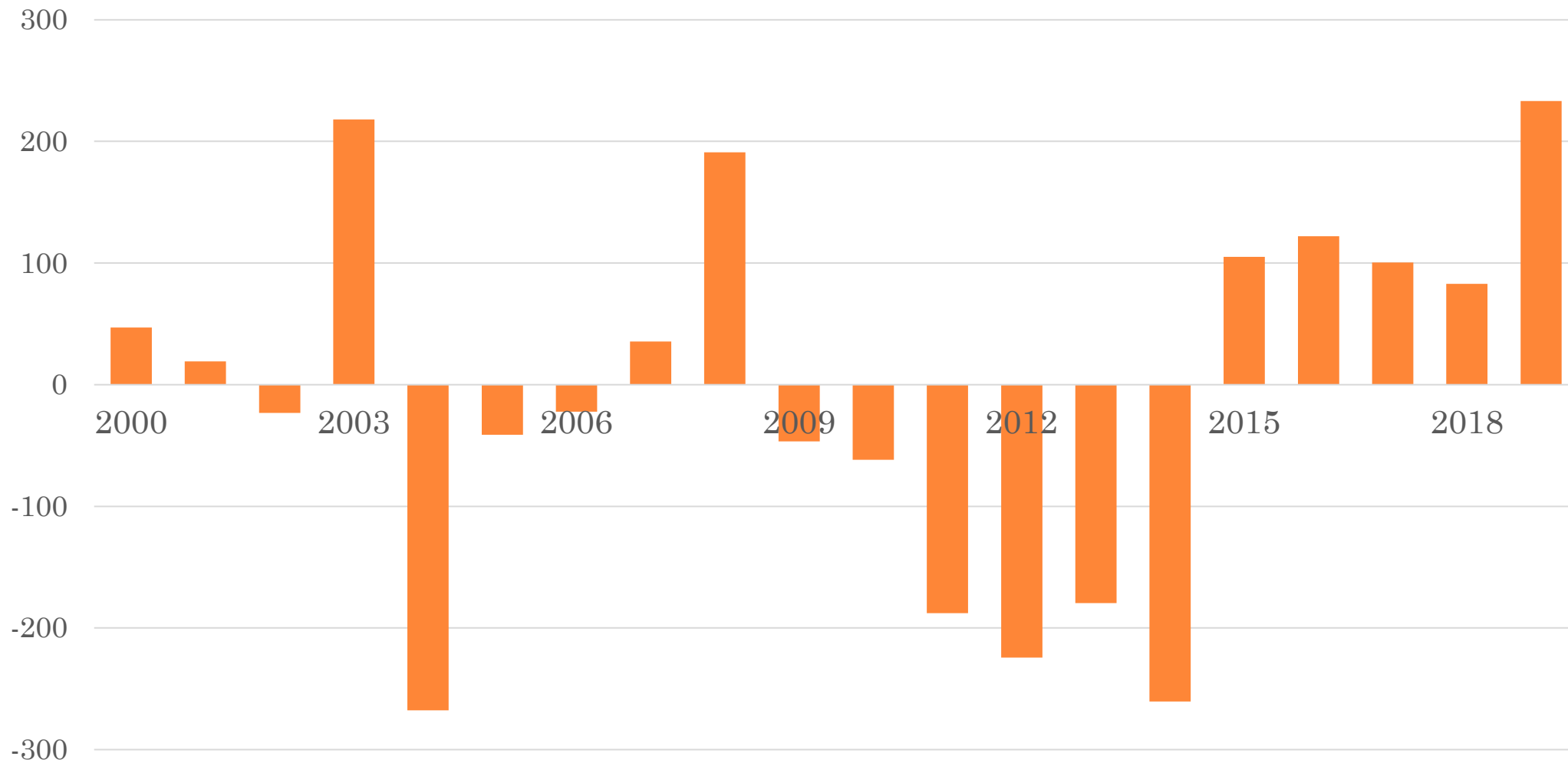
Bron: CBA

FINANCIERINGSTEKORT (AWG MLN.): TE HOOG TEKORT TOT 2019

Bron: CBA, CAft

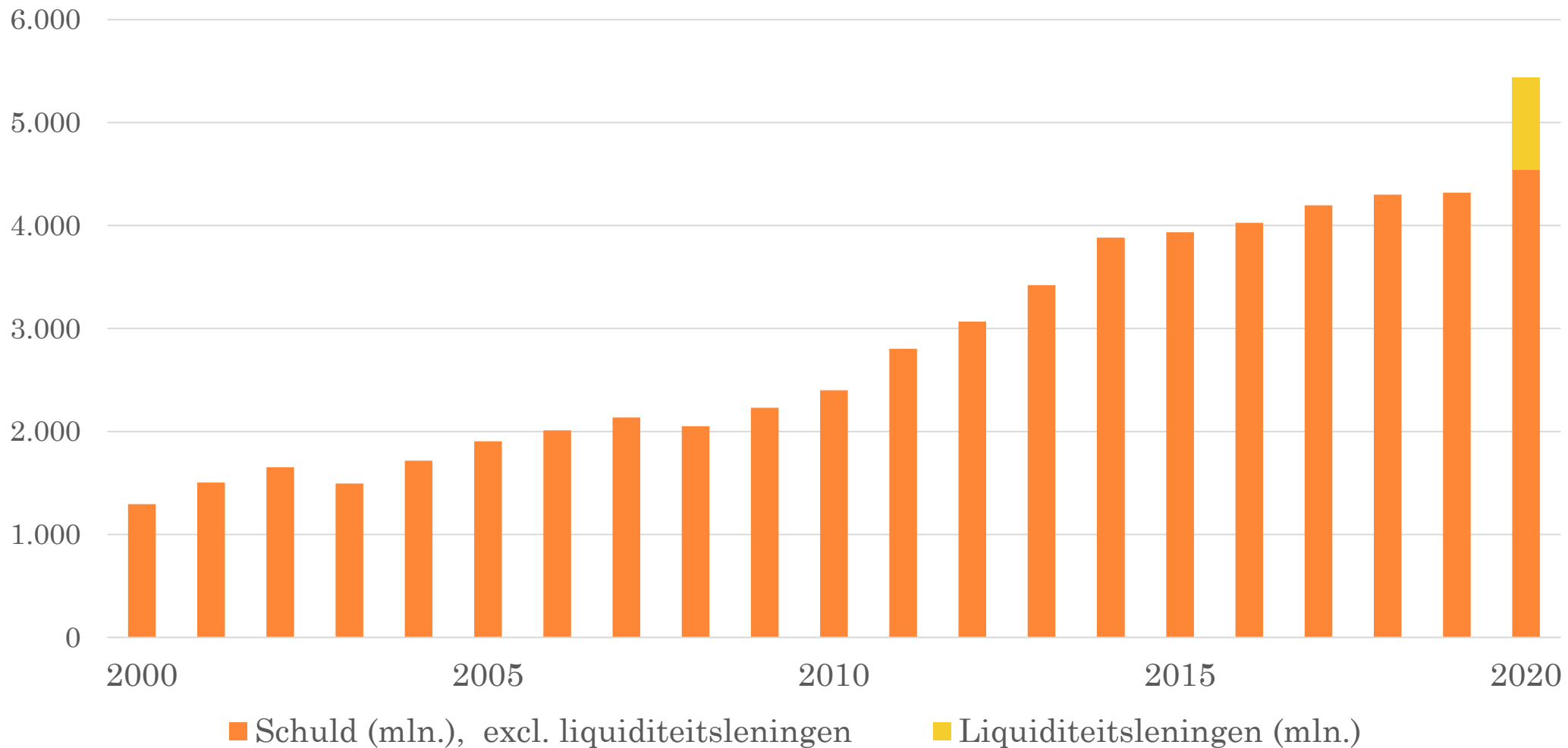
PRIMAIR OVERSCHOT / TEKORT (AWG MLN.): VOORAL TUSSEN 2009 - 2014 AANZIENLIJK PRIMAIR TEKORT

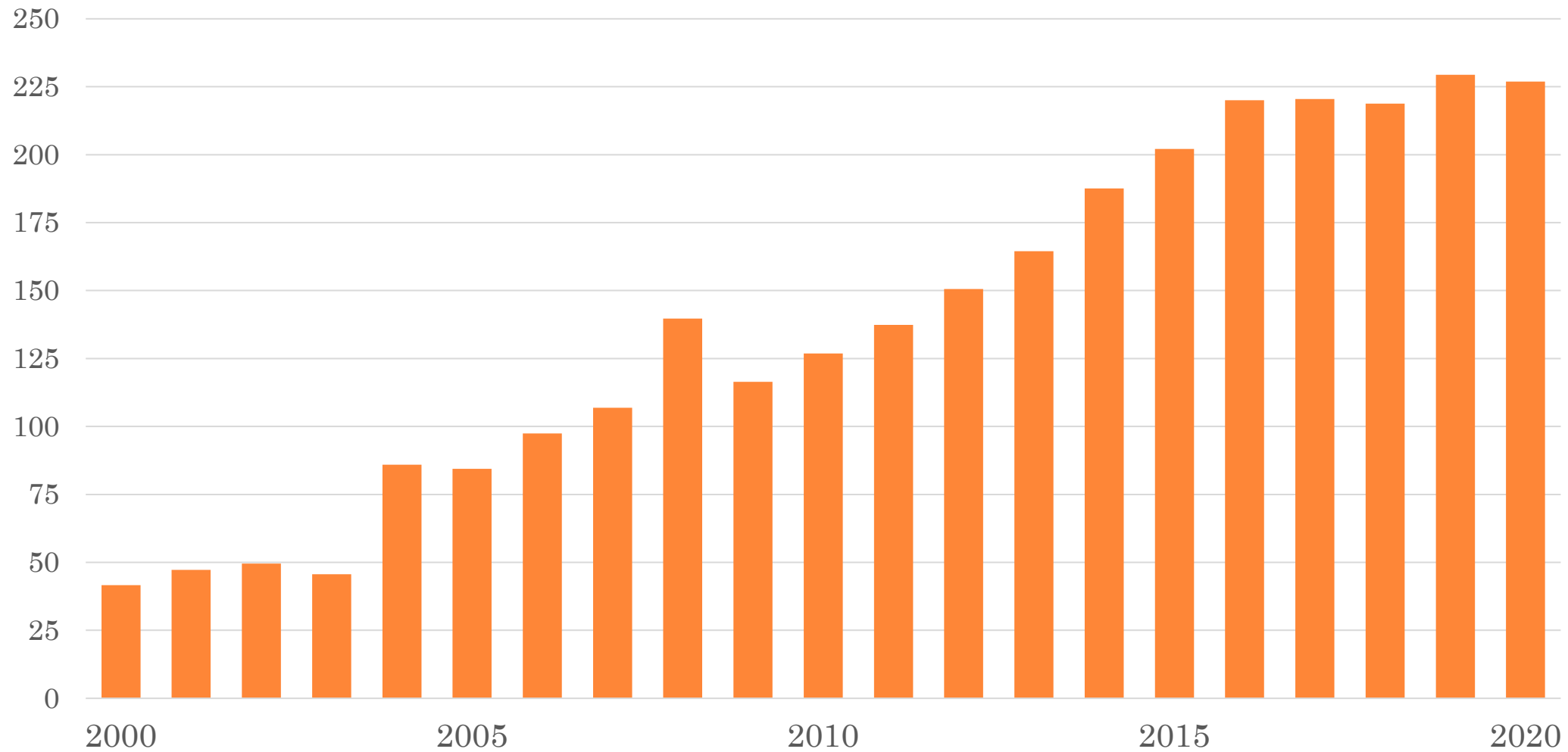
Bron: CBA, CAft

OVERHEIDSSCHULD (AWG MLN.): SCHULD LOOPT FORS OP

MET FORS OPLOPENDE RENTELASTEN (AWG MLN.)

BEGROTINGSTEKORT EN DE LAFT-NORM

- In 2017 en 2018 niet aan LAft norm voldaan, in 2015 en 2016 wel met veel incidentele maatregelen, in 2019 surplus

	Tekortnorm Laft	Jaarrekening
2015	-3,7%	-3,3%
2016	-2%	-1,8%
2017	-0,5%	-2,4%
2018	0,5%	-2,1%
2019	-0,5%	0,7%

- Begin 2018 het Financieel Economisch Memorandum 2018-2021 (FEM) met het uitgangspunt van behoedzame groei
- Fiscale consolidatie vooral in de vorm van belastingverhogingen en te weinig uitgavenbeperkingen

TUSSENCONCLUSIE

- Aruba heeft goede uitgangspositie qua welvaart, maar economie kent sterk cyclisch karakter en daardoor vatbaar voor crises
- Vanaf 2015 trendbreuk in ontwikkeling overheidsfinanciën, maar onvoldoende om nominale schuld te laten dalen
- Overheidsfinanciën en oplopende rentekosten zijn grote zorgpunten
- Na crisis moet sanering overheidsfinanciën en versterking economie ter hand genomen moeten worden

ONDERDEEL 3

Financieel Toezicht en COVID crisis

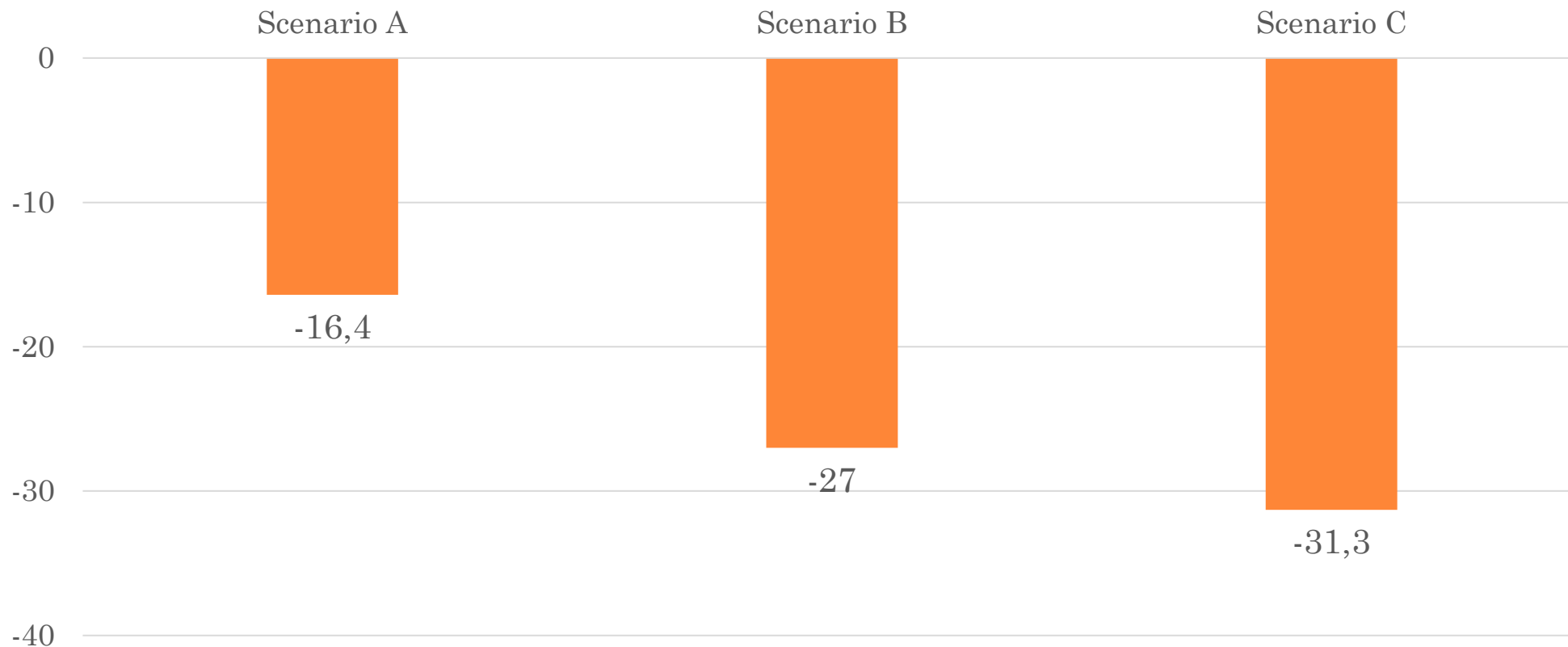
TOEZICHT DOOR CAFT

- Sinds 2015 toezicht door CAft
- Houdt toezicht op het gehele begrotingsproces en ook op financieel beheer
- Signaleert en adviseert
- Kan gevraagd én ongevraagd adviseren
- Gebeurt op basis van een Landsverordening en niet op basis van een rijkswet

RESULTATEN TOEZICHT

- Het publieke debat over de overheidsfinanciën wordt aangezwengeld
- Meer aandacht voor financieel beheer
- (Openbare) kwartaalrapportages
- Jaarrekeningen worden opgemaakt en vastgesteld (in 2020 zullen de cijfers door accountant op getrouwheid worden getoetst)
- Meer vertrouwen van financiële markten: scores Fitch, Standard & Poor's (voor COVID19)

COVIDCRISIS RAAKT ARUBA HARD: ECONOMISCHE GROEI (%) IN 2020

CORONA CRISIS EN CAFT ADVIEZEN

- Op 27 maart jl. besluit RMR om art. 23 toe te passen
- Liquiditeitsleningen (tegen 0% en aflopend in 2022)
  - 1ste tranche: AWG 92,2 mln.
  - 2de tranche: AWG 113,3 mln.
  - 3de tranche: AWG 204 mln. (nog geen besluitvorming RMR)
  - 4de tranche: ? (inclusief kapitaalinvesteringen)
- .... Nederland is bereid om de rentelast te verlichten in 2021 en 2022

ONDERDEEL 4

Perspectief van houdbare overheidsfinanciën

NEEM SANERING OVERHEIDSFINANCIËN TER HAND

- Niet te beïnvloeden, stijgende uitgaven:
  - Rentelasten (ook mogelijk oplopende rente)
  - Beschikbaarheidsvergoedingen (PPP-projecten)
- Verlagen uitgaven
  - Personeelslasten (incl. overwerk)
  - Infrastructuur en gebouwen
  - Zorg en sociale zekerheid

AFSPRAKEN TUSSEN NEDERLAND EN ARUBA

- Zo snel mogelijk een overschot van 1% BBP op de begroting: enige manier om nominale schuld te laten dalen
- Personeelsuitgaven moeten vanaf 2020 nominaal dalen
- Geen nieuwe PPP-verplichtingen
- Begrotingsregels die ertoe moeten leiden dat meevallers naar schuld gaan

ARUBA VERGRIJST SNEL EN DIT VRAAGT OOK OM ACTIE!

- 65-plussers nemen toe van 21.000 nu naar 30.000 in 2035 en oplopende kosten voor AOV van ruim AWG 100 mln.
- In zorg naast vergrijzing ook steeds meer mensen met chronische ziekten (zoals hart- en vaatziekten en diabetes)
- Volgens SVB gaat dit om een bedrag van ruim AWG 200 mln. komende 10 á 15 jaar
- Berekend is dat in meest ongunstige geval zorgquote oploopt naar 18% van BBP

WELKE OPLOSSINGEN?

- Verdere verhoging van de landsbijdragen, de premies en de (bestemmings-)belasting is niet wenselijk
- Op korte termijn eigen bijdragen in zorg en pakketdiscussie
- Berekend kan worden dat bij economische groei van 2,4% zorgquote kan dalen naar 12% BBP.
- Naast een verhoging van arbeidsproductiviteit zou gerichte migratie denkbaar zijn: SVB heeft berekend dat migratie van 28.000 duizend personen economische groei van 2,4% betekent

HERVORMINGEN: ABSOLUUT NOODZAKELIJK

- Overheid:
  - Reductie personeelslasten; Corporate governance overheidsentiteiten; Privatisering
- Pensioen:
  - Pensioenleeftijd naar 67; Middelloon
- Zorg:
  - Eigen bijdrage; Pakketversobering; Kostenreductie medicijnen, preventie
- Belastingherziening:
  - Grondslagverbreding, BTW, Verschuiving van directe naar indirecte belastingen
- Arbeidsmarkt:
  - Aanpassing ontslagrecht; Vereenvoudiging procedure voor arbeidsmigratie; Bestrijding informele economie
- Economische diversificatie
- Ondernemingsklimaat:
  - Red Tape; Nutstarieven; Mededingingswetgeving; Grondbeleid

SLOT

- Aruba heeft een aanzienlijke schuld en moeilijk beheersbare rentelasten: noodzakelijk om overschot van 1% langjarig vol te houden
- Ook vergrijzing en welvaartsziekten vragen om hervormingen in zorg en sociale zekerheid. Dit is noodzakelijk om deze publieke voorzieningen in stand te houden voor toekomstige generaties
- Economische groei realiseren door o.a. diversificatie, verhoging arbeidsproductiviteit en evt. migratie